

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی

با تأکید بر آیات جنگ و جهاد

رضا محمدی^۱

توران منصوری^۲

چکیده

پژوهش حاضر تلاش دارد تا با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با استفاده از روش کمی و کیفی، کنش‌های گفتاری در استنادات قرآنی نمایندگان مجلس اول شورای اسلامی را با تأکید بر آیات جنگ و جهاد، تحلیل کند و به این پرسش‌ها پاسخ دهد که بر مبنای الگوی کنش گفتار جان سرل، نمایندگان اول مجلس شورای اسلامی از چه گونه‌های کنش گفتاری استفاده کردند؟ و از تحلیل فراوانی و بسامد این کنش‌ها چه نتایج حاصل می‌شود؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین کنش گفتاری استنادات نمایندگان به آیات قرآن کریم با تعداد ۴۰ مورد از ۱۱۲ مورد با ۳۵,۷۱ درصد، مربوط به کنش‌های اظهاری است. ۲۶,۷۸ درصد کارگفت‌ها با تعداد ۳۰ مورد، کارگفت تعهدی را شامل می‌شود. کنش ترغیبی در استنادات نمایندگان مجلس ۲۵ مورد و به عبارتی ۲۲,۳۲ درصد کارگفت‌ها را به خود اختصاص داده است. کنش اعلامی ۱۷ مورد و به عبارتی ۱۵,۱۷ درصد از کنش‌ها به کنش‌های اعلامی اختصاص داشت و در نهایت هیچ مورد کارگفت عاطفی در این استنادات دیده نشد. نتیجه پژوهش حکایت از آن دارد که با توجه به فراوانی کنش اظهاری در اقوال نمایندگان، نشان می‌دهد که آنان سعی داشتند اوضاع را برای مردم تشریح کنند.

واژه‌های کلیدی: نظریه کنش گفتاری، جان سرل، نمایندگان مجلس اول شورای اسلامی، آیات جنگ و جهاد.

۱. پژوهشگر پسا دکترا گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اراک، اراک، ایران (نویسنده مسئول).

reza.muhammadi90@gmail.com

۲. دکترای تاریخ انقلاب اسلامی، گروه معارف اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا همدان،

kapo_1365@yahoo.com

همدان، ایران.

نوع مقاله: ترویجی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۵

Analysis of the speech acts of the representatives of the first term of the Islamic Council with an emphasis on the verses of war and jihad
reza mohammadi ^۱/toran mansory^۲

Abstract

The present study tries to analyze the speech acts in the Qur'anic citations of the representatives of the first parliament of the Islamic Council with a descriptive-analytical approach and by using quantitative and qualitative methods, emphasizing the verses of war and jihad. And answer these questions based on John Searle's speech act model, what types of speech acts did the first representatives of the Islamic Council use? And what results are obtained from the analysis of the frequency of these actions? The findings of the research show that the most speech acts of representatives referring to the verses of the Holy Quran with the number of 40 cases out of 112 cases with 35.71% are related to declarative acts. 26.78 percent of the 30 cases include the obligation. The act of persuasion in the citations of parliamentarians has 25 cases, that is, 22.32% of the speeches. 17 declarative actions, that is, 15.17% of the actions, were dedicated to declarative actions, and finally, no case of emotional speech was seen in these citations. The result of the research indicates that according to the frequency of declarative actions in the representatives' statements, it shows that they were trying to explain the situation to the people.

Keywords: Theory of Speech Act, John Searle, Members of the First Parliament of the Islamic Council, Verses of War and Jihad.

1. Postdoctoral Researcher, Department of History, Faculty of Literature and Human Sciences, Arak University, Arak, Iran. reza.muhammadi90@gmail.com
PhD in Islamic Revolution History, Department of Islamic Studies, Faculty of Literature and Human Sciences, Bou Ali Sina Hamedan University, Hamedan, Iran. kapo_1365@yahoo.com

۱. مقدمه

کنش گفتاری از اصطلاح‌های زبان‌شناختی است و در فلسفه زبان به دانشی اطلاق می‌شود که گفته‌ای به‌عمد بیان گردد، به‌قصد اینکه جریان یا کنشی راه بیفتد (توبه‌یانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۵۴). این نظریه را نخستین بار به‌عنوان یک نظریه فلسفی، جان آستین فیلسوف تحلیلی و استاد کرسی فلسفه اخلاق دانشگاه آکسفورد عرضه کرد و در واقع نظریه‌ای است درباره تحلیل و طبقه‌بندی و تبیین ساختار منطقی افعال گفتاری. به‌عبارت‌دیگر نظریه افعال گفتاری عبارت است از تحلیل و طبقه‌بندی و تبیین ساختار منطقی اظهارات زبانی، از آن‌جهت که فعل ارادی و قصدی انسان است. هدف این نظریه ارائه تحلیل جامع از نحوه ارتباط زبان با عالم خارج است و در نهایت به این پرسش اساسی در حوزه فلسفه زبان پاسخ می‌گوید که چگونه می‌توان از یک سلسله پدیده‌های طبیعی نه‌چندان پیچیده، همچون خروج اصوات از دهان، یا ایجاد نشانه‌ها بر کاغذ، به یک سلسله اوصاف معناشناختی عجیب چون: معناداری، بی‌معنایی، صدق، حکایت، حمل و ارتباط با عالم خارج دست‌یافت (عابدینی، ۱۳۹۹: ۴۷).

از این‌رو، این پژوهش در نظر دارد تا با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از روش کمی و کیفی، نظریه کنش‌گفتاری جان سرل را در جهت تحلیل استنادات قرآنی نمایندگان مجلس، با تأکید بر استنادات نظامی به کار گیرد. درباره پیشینه پژوهش باید خاطر نشان کرد که به‌رغم اهمیت موضوع به نظر می‌رسد که مورد بررسی قرار نگرفته است.

۲. نظریه کنش‌گفتاری جان سرل

جان سرل یکی از فیلسوفان سرشناس معاصر در عرصه فلسفه ذهن و زبان بود. سرل به اقتضای تعالیمی که در آکسفورد زیر نظر فیلسوفان زبان دیده بود، مطالعات خود را معطوف به مباحث فلسفی زبان، به‌ویژه رابطه زبان و ذهن کرد و در سال ۱۹۶۹ مهم‌ترین کتاب خود را با عنوان افعال گفتاری منتشر کرد. سرل در این کتاب تبیین جامع و نظام‌مندی از نظریه

افعال گفتاری به دست داد و روشن ساخت که نظریه یادشده به کدام حوزه معرفتی تعلق دارد و برای اثبات مدعیات خود از چه روشی بهره می‌برد، مبادی و مبانی آن چیست و چه لوازم و نتایجی را می‌توان از آن استخراج کرد (عبداللهی، ۱۳۸۴: ۹۸-۹۹). مدعای اصلی نظریه افعال گفتاری این است که تحلیل ارتباط زبانی بدون توجه به این که سخن گفتن نوعی فعل قاعده‌مند است، ممکن نیست. سرل نکته مذکور را چنین توضیح داده است: واحد ارتباط زبانی آن گونه که عموماً فرض شده نشانه، واژه، یا جمله یا حتی مصداق نشانه، واژه یا جمله نیست، بلکه ایجاد یا صدور نشانه یا واژه یا جمله در انجام فعل گفتاری است. تلقی یک مصداق به‌عنوان یک پیام تلقی آن به‌عنوان مصداقی ایجاد شده یا صدور یافته است. به بیان دقیق‌تر، ایجاد یا صدور مصداق جمله تحت شرایط خاص یک فعل گفتاری است و افعال گفتاری واحدهای بنیادین یا کوچک‌ترین واحدهای ارتباط زبانی‌اند. پایه تحلیل در نظریه افعال گفتاری، فعل نهفته در سخن است و مراد از آن، فعلی است که در ضمن و در حین استعمال الفاظ صورت می‌گیرد. فعل نهفته در سخن نیز خود دارای دو مؤلفه است: ۱. بار نهفته در سخن (بار محتوایی جمله) که مشخص‌کننده نوع فعل نهفته در سخن است. امر، نهی و پوزش همه فعل نهفته در سخن‌اند و تفاوت آن‌ها در نوعشان است. ۲. محتوای قضیه‌ای که بار نهفته در سخن به آن تعلق می‌گیرد (عابدینی، ۱۳۹۹: ۴۹). آنچه در خصوص طبقه‌بندی افعال زبانی مهم است، افعال مضمون در سخن می‌باشد. این اصطلاح مهمترین اصطلاحی است که در نظریه افعال گفتاری به کار می‌رود. در حقیقت می‌توان گفت نظریه افعال گفتاری تحلیل معنا و بیان شرایط و قواعد همین اصطلاح است (سرل، ۱۳۸۷: ۱۲۰). سرل کنش گفتار را واحد پایه معنا قلمداد می‌کند و آن را به پنج دسته تقسیم می‌کند: کنش اظهاری، کنش ترغیبی (انشایی)، کنش تعهدی، کنش عاطفی و کنش اعلامی.

کنش اظهاری: در این کنش گفتارها، گوینده عقیده خود را درباره صحت و سقم مطلبی اظهار می‌دارد (صفوی، ۱۳۸۷: ۱۷۷).

کنش تحریکی یا ترغیبی: هدف از کنش گفتاری ترغیبی، ترغیب مخاطب برای انجام کاری و قرار دادن وی در حالت تکلیف و اجبار برای انجام عملی است.

کنش التزامی یا تعهدی: هدف و نکته اصلی در این کنش گفتار آن است که گوینده با اظهار جمله، خود را (با درجات متفاوت) برای انجام دادن عملی در آینده متعهد می‌کند.

کنش ابرازی یا عاطفی: کنش‌هایی هستند که در آن‌ها حالت روحی و روانی و احساسات گوینده بیان می‌شود. گوینده احساس خود را از طریق قدردانی کردن، تشکر کردن، عذرخواهی کردن، تبریک گفتن، ناسزا گفتن و مانند آن بیان می‌دارد.

کنش اعلامی یا اعلانی: کنش گفتار اعلامی، اعلام شرایط تازه برای مخاطب است. گوینده با اعلام‌های خود تغییرات جدید را ایجاد می‌نماید. این کنش بر انطباق زبان و جهان خارج استوار است و زمانی اتفاق می‌افتد که گوینده قدرت و صلاحیت بیان اتفاقات جدید را داشته باشد (عابدینی، ۱۳۹۹: ۵۲ - ۵۳).

۳. بافت و زمینه تاریخی و کنش‌های گفتاری مستقیم و غیرمستقیم

یک کنش گفتار به وسیله مجموعه واژگان معین در یک بافت معین شکل می‌گیرد. نوع واژگان و بافت مورد نیاز نیز بر اساس قراردادهای زبانی و اجتماعی موجود میان کاربران زبان تعیین می‌شود. به‌طور مثال تفاوت میان کنش قول دادن و یا سوگند خوردن با مثلاً کنش عقد کردن در حالت پیشینی و پسینی حاکم بر گفتن پاره‌گفتارهای هر یک از این کنش‌هاست. اگر کسی پاره‌گفتار حاوی «من قول می‌دهم» و یا «من سوگند می‌خورم» را به زبان آورد، این پاره‌گفتار خود حاوی کنش قول دادن و سوگند خوردن است. به‌عبارت‌دیگر، انجام کنش گفتن مساوی است با کنش قول دادن و سوگند خوردن. درحالی‌که در کنش عقد کردن معمولاً صرف گفتن واژگان افاده کنش موردنظر را نمی‌کند؛ بلکه در اینجا کنش گفتن باید همراه با یکسری شرایط مقتضی برای تحقق کنش‌ها

باشد. به‌عنوان نمونه، گوینده این واژگان باید دارای یک جایگاه دینی - اجتماعی ویژه باشد، مخاطب این واژگان نیز اولاً باید دو نفر باشند و ثانیاً یکی مرد و دیگری زن باشد و ثالثاً به لحاظ جایگاه حقوقی و اجتماعی شرایط مقتضی برای ورود به این مخاطبه را داشته باشند. این شرایط مقتضی در مجموع باید در بافت یا موقعیت مخاطبه وجود داشته باشد. با این مثال می‌توان به اهمیت بافت موقعیتی حاکم بر شکل‌گیری پی برد (صانعی پور، ۱۳۹۰: ۲۹). در این رویکرد هر یک از متکلم و مخاطب با مجموعه دانایی‌ها، باورها و پندارهای خود درباره: ۱- عناصر زمان، مکان و اجتماع؛ ۲- کنش‌های پیشینی، پسینی و در حال اجرا؛ ۳- آگاهی از نقش و جایگاه متکلم و مخاطب؛ ۴. آگاهی از موقعیت زمانی و مکانی مخاطبه، نوع و هویت رسانه و... روی هم بافت را تشکیل می‌دهند (همان: ۶۵). در این پژوهش ما با دو سطح از بافت و زمینه تاریخی روبه‌رو هستیم: از یک سو بافتی که آیه در آن نازل شده است و به شأن نزول آیه اشاره دارد و اینکه در چه زمان و مکانی و برای کدام مخاطب و... نازل شده است. از سوی دیگر و در سطح دوم، بافت و زمینه تاریخی آیه‌ای که به آن استناد شده است و باید به هر دو این موارد اشاره کرد.

مقوله دیگر مربوط به کنش‌های گفتاری مستقیم و غیرمستقیم است که از مهم‌ترین بخش‌های تئوری کنش‌گفتاری محسوب می‌شود. هرگاه رابطه‌ای مستقیم و یک‌به‌یک بین ساختار نحوی - معنایی و نقش آن وجود داشته باشد، آن را کارگفت مستقیم گویند و هرگاه رابطه‌ای غیرمستقیم میان ساختار نحوی - معنایی پاره‌گفتار و کارکرد و نقش آن وجود نداشته باشد، آن را کنش‌گفتار غیرمستقیم قلمداد می‌کنند (احمدی نرگسه و دیگران، ۱۳۹۷: ۲۶) در کنش‌گفتاری غیرمستقیم، گوینده جمله‌ای را بیان می‌کند که علاوه بر محتوای ظاهری، از محتوای دیگری نیز برخوردار است. به نظر جان سرل، هنگامی که از گفتارهای غیرمستقیم استفاده می‌کنیم، کلام ما کاربرد تحت‌اللفظی خود را حفظ می‌کند و منظور اصلی گوینده از طریق یک سری استدلال‌های منطقی درک می‌شود. این استدلال بر مبنای پیش‌زمینه‌های

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی با تأکید بر آیات جنگ و جهاد..... ۴۰۳

دانش‌زبانی و یا غیرزبانی مخاطب صورت می‌گیرند که از آن جمله می‌توانیم به دانستن آداب گفتاری اشاره کنیم (دست‌آموز و محمدی، ۱۳۹۵: ۴۳). در نتیجه، کنش‌های گفتاری که مانند جملات هستند، ممکن است به‌عنوان درخواست عمل کنند و کنش‌های گفتاری که مانند اعلان‌ها هستند، ممکن است مانند یک هشدار یا تهدید عمل کنند. در کنش‌های گفتار غیرمستقیم گویندگان، کنش‌گفتار (کنش اولیه) را توسط کنش‌گفتار دیگر (کنش ثانویه) اعمال می‌کنند. به‌طور مثال آیه حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ (آل عمران: ۱۷۳) از گونه کنش‌های اظهاری است. اما مخاطب را به عمل کردن ترغیب می‌کند. این آیه در واقعه جنگ احد نازل گردید (قرشی، ۱۳۷۱: ۷۲).

۴. بافت تاریخی استنادات نمایندگان مجلس اول به آیات جنگ و جهاد

یکی از لوازم تشکیل جامعه اسلامی، حفظ جامعه از حمله دشمنان داخلی و خارجی است. امر جهاد به زمان پیامبر و پس از هجرت ایشان به مدینه و در رویارویی با مشرکان مکه بازمی‌گردد. اما اینکه کدام آیات بر ایشان نازل گردید و اینکه دقیقاً در چه زمانی بود، به‌طور دقیق مشخص نیست. به‌طور مثال ابن هشام می‌گوید: «درست در اوایل ماه صفر یعنی دوازدهمین ماه ورود او به مدینه بود که طبق دستوری که از جانب خدای تعالی رسید، با جمعی از مهاجرین برای جنگ با مشرکین از شهر مدینه خارج شد.» (ابن هشام، ۱۳۷۵: ۱/۳۹۲). اما واقدی در کتاب المغازی بدون ذکر زمان شروع نبرد، نخستین گروه مجاهد در راه اسلام را به فرماندهی حمزه بن عبدالمطلب می‌داند (واقدی، ۱۳۶۹: ۶). کتاب دلائل النبوه بیهقی آیه ۳۹ سوره حج را آیه ابتدایی جهاد می‌داند. «سعید بن جبیر از ابن عباس روایت کرده که نخستین آیه‌ای که در مورد جنگ نازل شده این آیه است: اُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بَأْنَهُمْ ظَلَمُوا وَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ» «به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل شده، رخصت [جهاد] داده شده است، چرا که مورد ظلم قرار گرفته‌اند، و البته خدا بر پیروزی آنان سخت

تواناست» آیه ۳۹ سوره ۲۲» (بیهقی، ۱۳۶۱: ۲۰۴/۲؛ یعقوبی، ۱۳۷۱: ۴۰۳/۱). به نظر می‌رسد سخن بیهقی درست است که می‌گوید: مسلمانان در ابتدا اجازه نداشتند با همه کافران جنگ کنند و یا ایشان جنگ را آغاز نمایند بلکه فقط مأمور بودند با کسانی جنگ کنند که به جنگ ایشان می‌آمدند و یا با کسانی که با ایشان درگیری پیدا می‌کردند و آنها نسبت به مسلمانان ظلم می‌کردند و یا در اخراج ایشان از سرزمین‌های خود دست داشتند (بیهقی ۱۳۶۱: ۲۰۷/۲) در نتیجه حکم جهاد که قبلاً واجب نبود- بلکه مباح بود- واجب گردید و این آیات نازل شد. *كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَ هُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ* ۲: ۲۱۶ «نوشته شد بر شما کارزار کردن و آن مشقت است برای شما و شاید که ناخوش دارید چیزی را و آن بهتر باشد بر شما».

در دوره معاصر، احکام دفاع ملی درباره حفظ نظام اسلام و دفاع از تمامیت ارضی و استقلال امت اسلام است و بر لزوم تشکیل حکومت دلالت دارد. مثلاً این حکم: «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ» که امر به تهیه و تدارک هرچه بیشتر نیروی مسلح و دفاعی به‌طور کلی است؛ و امر به آماده‌باش و مراقبت همیشگی در دوره صلح و آرامش (خمینی، بی تا؛ ص ۳۳). همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد، آیه *وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ* (انفال: ۶۰) از گونه آیات ترغیبی به شمار می‌آید و مخاطب را به آماده کردن ادوات جنگی در مقابل دشمن ترغیب می‌کند. هدف از افزایش قدرت جنگی در این آیه، لزوم آمادگی رزمی کافی در برابر دشمنان است که به‌عنوان یک اصل حیاتی در هر عصر و زمان باید مورد توجه مسلمانان باشد. تعبیر آیه به قدری وسیع است که بر هر عصر و زمان و مکانی کاملاً تطبیق می‌کند. سیره عملی پیامبر(ص) و پیشوایان بزرگ اسلام نیز نشان می‌دهد که آنها از مقابله با دشمن غفلت نمی‌کردند، در تهیه سلاح و نفرات، تقویت روحیه سربازان، انتخاب محل اردوگاه، و انتخاب زمان مناسب برای حمله به دشمن و به کار

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی با تأکید بر آیات جنگ و جهاد..... ۴۰۵

بستن هرگونه تاکتیک جنگی، هیچ مطلب کوچک و بزرگی را از نظر دور نمی‌داشتند(مکارم شیرازی، ۱۳۸۲: ۲ / ۱۶۵).

با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷، به‌منظور اداره کشور، شکل‌گیری نهادهای انقلابی اسلامی در رأس امور قرار گرفت. از مهم‌ترین نظام جمهوری اسلامی، مجلس شورای اسلامی بود. در همین رابطه در اصل ۷۱ قانون اساسی در این باره چنین آمده است: «مجلس شورای ملی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند». علاوه بر این، نظر به اینکه دادن اختیارات به مجلس شورای ملی که پس از تشکیل مجلس به مجلس شورای اسلامی تبدیل شد (قانونی اساسی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵: ۴۴؛ مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۲۱، ۳۱/۰۴/۱۳۵۹) رسمیت نظام سیاسی را تضمین می‌کرد، نیروهای مختلف سیاسی با مشارکتی گسترده در انتخابات اولین دوره از مجلس حاضر شدند(خوش‌زاد، ۱۳۸۶: ۴۶-۴۵). بر همین اساس، انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی در روز جمعه ۲۴ اسفند ۱۳۵۸ برگزار شد که حدود ۹۷ نفر اکثریت مطلق آراء را به دست آوردند. مرحله دوم انتخابات نیز در روز جمعه ۱۹ اردیبهشت ۱۳۵۹ برگزار و حدود ۱۳۷ نفر حائز اکثریت نسبی شدند که در مجموع دو مرحله ۲۳۴ نماینده انتخاب شدند(همان: ۷۳-۷۲). چند ماهی از عمر مجلس اول شورای اسلامی نگذشته بود که با جنگ تحمیلی عراق علیه ایران مواجه شد و به مهم‌ترین مباحث مورد مذاکرات نمایندگان تبدیل شد تا حدی که در رأس امور و مواضع نمایندگان مجلس قرار گرفت. زیرا ایران در این برهه زمانی، از لحاظ سیاسی اجتماعی شرایطی را سپری می‌کرد که خود تبدیل به یکی از انگیزه‌های عراق برای حمله به ایران تبدیل شده بود. اختلافات و تضادهای درون حاکمیت سیاسی، عدم ثبات و کشمکش‌های سیاسی، تصمیم‌گیری را دچار مشکل کرده بود. از سویی گروه‌های سیاسی مخالف جمهوری اسلامی که به‌زعم خود از حقوق سیاسی محروم مانده بودند هر روز، شهری از شهرهای کشور را به آشوب می‌کشاند. ترور شخصیت انقلابی مزید بر علت شده بود. در

چنین شرایطی، نیروهای رزمی و مسلح کشور نیز توان بازدارندگی در مقابل عراق نداشتند (پارسادوست، ۱۳۶۵: ۱۸۵-۱۸۰). آنتونی کردزمن چنین اشاره دارد: «هیچ‌یک از دو کشور ایران و عراق ساختار فرماندهی عالی و کارآمد نداشتند. شاه ایران دائماً فرماندهی عالی ارتش را تغییر می‌داد و با سقوط شاه حتی این رکن شکننده فرماندهی و کنترل ارتش نیز فروپاشید» (کردزمن، واگنر، ۱۳۷۶: ۷۳).

در چنین شرایط سیاسی، اجتماعی، نظامی بود که جنگ عراق علیه ایران در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ شروع شد. نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی نیز از همان آغاز جنگ به منظور تقویت روحیه مردم و ترغیب آنها به منظور دفاع از کشور، جنگ و جهاد را در مواضع و نطق‌های پیش از دستور مورد توجه قرار دادند.

۵. نوع کنش‌های گفتاری استنادات نمایندگان مجلس به آیات قرآن کریم در مجلس اول شورای اسلامی

کنش‌های گفتاری استنادات نمایندگان دوره اول مجلس شورای اسلامی را در می‌توان در چهار دسته تقسیم‌بندی کرد که در ادامه نمونه‌هایی از آنها را مورد واکاوی قرار می‌دهیم:

۵-۱- کنش اظهاری

از جمله آیات اظهاری که نمایندگان مجلس به آن استناد داشتند آیه ۴۱ سوره عنکبوت: «مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ» بود. عباسعلی اختری نماینده مشهد با استناد به این آیه، امید عراق به قدرت‌های بزرگ به‌خصوص آمریکا و شوروی را پوشالی خواند و افزود خلاف تصور کارگزاران قدرت عراق، رابطه با آمریکا، ثبات عراق را تضمین نخواهد کرد. گرایش به شرق و غرب مانند «آویختن به تارهای عنکبوت است» زیرا اگر شرق و غرب می‌توانستند در مقابل اراده ملت‌ها ایستادگی داشته باشند در الجزایر، ویتنام و نیکاراگوئه موفق می‌شدند (مشروح

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی با تأکید بر آیات جنگ و جهاد..... ۴۰۷

مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۱۹، ۱۸ بهمن ۱۳۶۱). به‌واقع طبق تحلیل‌هایی که از سوی رهبران نظام جمهوری اسلامی پیرامون علل حمله عراق به ایران ارائه می‌شد، از جمله علل حمله عراق به ایران، حمایت قدرت‌های آمریکا و شوروی از حکومت صدام بود. امام خمینی در سخنانی در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹، صدام را آلت دست آمریکا خواند و افزود صدام از طرفداران کارتر است و به دلیل امید به کمک‌های آمریکا، به ایران حمله کرده است و «کارتر این نوکرهای خودش را مثل صدام حسین و مثل سادات و امثال اینها را وادار کرده است که به ایران حمله بکنند یا به ایران صدمه بزنند» (صحیفه امام، ج ۱۳، ۲۲۱-۲۲۶). حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی، رئیس دوره اول مجلس شورای اسلامی در ابتدای حمله عراق به ایران اعلام داشت: «...این جنگ را آمریکا شروع کرده و عراق آلت دست شده است» (روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۹/۷/۸).

۵-۲- کنش تعهدی

بخش دیگری از آیات که نمایندگان به آن استناد داشتند در قالب کنش تعهدی قرار می‌گرفت. نمونه این آیات، آیه ۵۵ سوره نور: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ» بود. پوران رجایی نماینده تهران با استناد به این آیه درصدد تبیین این موضوع بود که طبق وعده الهی به زودی تمام سرزمین‌هایی که تاکنون در دست دشمن قرار گرفته است به تصرف رزمندگان اسلام خواهد آمد و به همه اهداف رزمی خود که در جهت اجرای فرمان الهی است دست پیدا خواهند کرد. وی افزود جمهوری اسلامی ایران این جنگ را نه برای تصرف خاک، برای اجرای فرمان خدا و حفظ انقلاب اسلامی از تهاجم دشمنان ادامه داده است (مشروح مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۲۸، ۸ اسفند ۱۳۶۱). به باور اکثریت کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، از جمله دلایل حمله عراق و حامیانش در

حمله به ایران، نابودی انقلاب اسلامی بود. زیرا «انقلاب اسلامی منافع قدرت‌های بزرگ را به خطر انداخت و دولت‌های منطقه در معرض تهدید قرار گرفتند. اوضاع داخلی ایران فرصت مناسبی را در اختیار عراق گذاشت تا به عنوان ابزار و عامل سیاست‌های آمریکا به جمهوری اسلامی ایران تجاوز کند» (درودیان، ۱۳۸۲: ۲۸۴).

۵-۳- کنش اعلامی

بخشی از آیات مورد استناد نمایندگان، ذیل قالب کنش اعلامی قرار می‌گرفت. از آن جمله آیه ۴ سوره محمد: «فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْبَتْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَمَا مَنَّا بَعْدُ وَإِنَّمَا فِدَاءٌ حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَٰلِكَ...» بود. سید حسن موسوی تبریزی نماینده هشتگرد، این آیه را به دنبال حمله عراق به شهر دزفول در اردیبهشت ۱۳۶۲ مورد استناد قرار داد. وی اظهار داشت عراق به دنبال شکست در عملیات والفجر و به منظور توجیه این شکست، شهر دزفول را مورد حمله قرار داد. درحالی‌که باید به صدام گوشزد کرد که حضور او دیگر برای مسلمانان منطقه و جهان قابل تحمل نیست و باید برود. سپس خطاب به مردم دزفول و رزمندگان اسلام و ملت مسلمان عراق اعلام کرد طبق فرمایش امام خمینی، در جنگ تحمیلی عراق، ایران با یک کافر محارب روبه‌رو است که اسلام وظیفه مسلمانان را در این‌باره به‌صورت صریح بیان داشته که همانا کافر حربی، واجب القتال است بر همین اساس فشار خود را بر صدام بیشتر کنند تا اسباب نابودی او فراهم شود (مشروح مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۵۷، ۵ اردیبهشت ۱۳۶۲).

۵-۴- کنش ترغیبی

بخش دیگری از کنش گفتاری نمایندگان در استناد به آیات ترغیبی بود. برای نمونه آیه ۱۳۹ سوره آل عمران: «وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» است. احمد بهشتی نماینده فسا با استناد به این آیه درصدد آگاهی‌بخشی به مردم در مورد اهداف حامیان عراق در مواقع توسل به صلح بین عراق و ایران بود. وی با اظهار اینکه مردم در جریان تاریخ

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی با تأکید بر آیات جنگ و جهاد..... ۴۰۹

همواره شاهد تجاوز و خیانت‌های شرق و غرب بوده‌اند افزود در مواردی که هم صحبت از دوستی و تفاهم مسالمت‌آمیز دارند در واقع هدفی جز خیانت و پایمال کردن حقوق مردم را ندارند. زیرا آنها به دنبال تأمین شروط ایران برای صلح نیستند (مشروح مذاکرات دوره اول مجلس، جلسه ۴۹۶، ۳ خرداد ۱۳۶۲).

در مجموع بیشترین کنش گفتاری استنادات نمایندگان به آیات قرآن کریم با تعداد ۴۰ مورد از ۱۱۲ مورد با ۳۵,۷۱ درصد، مربوط به کنش‌های اظهاری است. ۲۶,۷۸ درصد کارگفت‌ها با تعداد ۳۰ مورد، کارگفت تعهدی را شامل می‌شود. کنش ترغیبی در استنادات نمایندگان مجلس ۲۵ مورد و به عبارتی ۲۲,۳۲ درصد کارگفت‌ها را به خود اختصاص داده است. کنش اعلامی ۱۷ مورد و به عبارتی ۱۵,۱۷ درصد از کنش‌ها به کنش‌های اعلامی اختصاص داشت و در نهایت هیچ مورد کارگفت عاطفی در این استنادات دیده نشد.

جدول شماره ۱: انواع کنشهای گفتاری در استنادات قرآنی نمایندگان مجلس

ردیف	اظهاری (assertive)	یا تحریکی ترغیبی (directives)	یا تعهدی (commissives)	یا عطفی (expressives)	یا اعلامی یا اعلانی جمع کل (declarations)
تعداد	۴۰	۲۵	۳۰	*	۱۷
درصد	۳۵,۷۱	۲۲,۳۲	۲۶,۷۸	*	۱۵,۱۷
					۹۹,۹۸

	اظهاری	إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ... آیه ۱ سوره ممتحنه
ترغیبی	اظهاری	مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ آیه ۴۱ سوره عنكبوت
ترغیبی	اظهاری - ترغیبی - اظهاری	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ... آیه ۵۱ سوره مائده
ترغیبی	تعهدی	وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ آیه ۵۵ سوره نور
ترغیبی	اظهاری - تعهدی	إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ آیه ۳۶ سوره انفال
ترغیبی	اظهاری	وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا... آیه ۱۱۲ سوره انعام

ترغیبی	تعهدی	وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَآ يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ آیه ۱۹۷ سوره اعراف
ترغیبی	اعلامی	وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ آیه ۶۱ سوره انفال
ترغیبی	اعلامی	إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ... آیه ۵۸ سوره نساء
ترغیبی	تعهدی	وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ آیه ۵ سوره قصص
ترغیبی	تعهدی	ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ آیه ۱۴ سوره یونس
ترغیبی	اظهاری	إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ آیه ۱۱۱ سوره توبه
ترغیبی	تعهدی	إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿۱﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿۲﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿۳﴾ سوره النصر
ترغیبی	اعلامی	فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ

		<p>فَشَدُّوا الْوَتَاقَ فِيمَا مَنَّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ ... آیه ۴سوره محمد</p>
ترغیبی	<p>اظهاری- اظهاری- اعلامی- اظهاری</p>	<p>الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا آیه ۷۶سوره نساء</p>
ترغیبی	<p>اظهاری</p>	<p>ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ آیه ۱۱سوره محمد</p>
ترغیبی	<p>اظهاری- تعهدی- اظهاری- اظهاری</p>	<p>يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ آیه ۵۴سوره مائده</p>
ترغیبی	<p>اظهاری- تعهدی- ترغیبی- ترغیبی- تعهدی</p>	<p>إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ آیه ۳۰سوره فصلت</p>
اعلامی- ترغیبی	<p>اظهاری</p>	<p>يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ</p>
ترغیبی	<p>تعهدی- تعهدی- تعهدی</p>	<p>وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ * إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ * وَإِنْ جُنَدْنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ *</p>

		آیات ۱۷۱-۱۷۳ سوره صافات
ترغیبی	ترغیبی- ترغیبی- اظهاری	فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَكُنْ يَتْرِكُمْ أَعْمَالَكُمْ آیه ۳۵ سوره محمد
ترغیبی	ترغیبی- تعهدی- اظهاری- تعهدی- اظهاری	قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سِتْرٌ وَتَحْشُرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ* قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئْتَيْنِ الْأَتَقَاتِ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلِهِمْ رَأَىٰ الْعَيْنُ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ آیه ۱۲ و ۱۳ سوره آل عمران
ترغیبی	اعلامی- اعلامی	... فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَكَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَحْوِيلًا آیه ۴۳ سوره فاطر
ترغیبی	ترغیبی	وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ... آیه ۱۹۳ سوره بقره
ترغیبی	اعلامی	... وَكَنْ يَجْعَلِ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا آیه ۱۴۱ سوره نساء
ترغیبی	اظهاری- اظهاری	... وَاللَّهُ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَكَنْ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ آیه ۸ سوره منافقون
ترغیبی	تعهدی- تعهدی- تعهدی	... إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ... قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ آیه ۱۲۸ و ۱۲۹ سوره اعراف

ترغیبی	اظهاری - اظهاری	<p>مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا</p> <p>آیه ۲۳ سوره احزاب</p>
ترغیبی	اظهاری - اظهاری	<p>يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ</p> <p>آیه ۱۵۳ سوره بقره</p>
ترغیبی	اظهاری - ترغیبی	<p>يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ * كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ</p> <p>آیه ۲ و ۳ سوره صف</p>
ترغیبی	اعلامی	<p>يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ</p> <p>آیه ۷۳ سوره توبه</p>
ترغیبی	ترغیبی - ترغیبی	<p>وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ</p> <p>آیه ۱۳۹ سوره آل عمران</p>
ترغیبی	اعلامی - اظهاری - اظهاری	<p>وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ...</p> <p>آیه ۶۰ سوره انفال</p>
ترغیبی	اعلامی - اظهاری - تعهدی	<p>قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ... آیه ۲۴ سوره توبه</p>

ترغیبی	ترغیبی - اظهاری - اظهاری	وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ... آیه ۱۰۴ سوره نساء
ترغیبی	ترغیبی - اظهاری - اظهاری	وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا آیه ۸۱ سوره اسراء
ترغیبی	ترغیبی - اظهاری	قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ آیه ۱۴ سوره توبه
ترغیبی	تعهدی - تعهدی - تعهدی	إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذَلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ آیه ۱۶۰ سوره آل عمران
ترغیبی	تعهدی	... قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ آیه ۱۲۹ سوره اعراف
ترغیبی	اعلامی - تعهدی	وَتَلْبَسُوا مِنْ بَشَائِرِ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصِ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالْثَمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ آیه ۱۵۵ سوره بقره
ترغیبی	ترغیبی - ترغیبی - تعهدی	قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِيَّا إِنْ أَحَدَى الْحُسَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بَأْيَدِنَا فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ آیه ۵۲ سوره توبه
ترغیبی	اظهاری - ترغیبی -	إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا

	تعهدی - اعلامی - اعلامی	سَأَلْتِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ آیه ۱۲ سوره انفال
ترغیبی	اعلامی - تعهدی	وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ آیه ۱۰۵ سوره انبیاء
ترغیبی	اعلامی - تعهدی	أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ آیه ۳۹ سوره حج
ترغیبی	اعلامی - ترغیبی	وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا آیه ۱۰۳ سوره آل عمران
ترغیبی	ترغیبی	لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرَىٰ مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ... آیه ۱۴ سوره حشر
ترغیبی	اعلامی - ترغیبی	وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ آیه ۳۹ سوره انفال
ترغیبی	اظهاری - اظهاری - ترغیبی - ترغیبی - تعهدی	إِنَّ الدِّينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ آیه ۳۰ سوره فصلت
ترغیبی	تعهدی	إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا آیه ۱ سوره فتح
ترغیبی	تعهدی وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ آیه ۴۷ سوره روم

ترغیبی	اظهاری - تعهدی	<p>.... قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ آیه ۲۴۹ سوره بقره</p>
--------	----------------	---

نتیجه گیری

این پژوهش پس از ارزیابی استنادات قرآنی نمایندگان مجلس اول شورای اسلامی، در چارچوب نظریه کنش‌گفتاری سرل، به نتایج زیر دست یافت. بیشترین فراوانی در بین کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس از نوع اظهاری است که این امر نشان می‌دهد آنان تلاش داشتند اوضاع را برای مردم تشریح کنند و شرایط جنگ را توضیح دهند. چراکه بیان، شرح، گزارش و ادعا جزئی از کنش اظهاری است و بنابراین کنش گفتاری اظهاری با هدف و مقصود نمایندگان مجلس متناسب و همگون بود و بدیهی است که بیشترین بسامد را دارا باشد.

بعد از کنش اظهاری، کنش التزامی یا تعهدی در مرحله دوم از بین استنادات نمایندگان به آیات قرآن قرار داشت. از آنجا که هدف و نکته اصلی در این کنش‌گفتار آن است که گوینده با اظهار جمله، خود را (با درجات متفاوت) برای انجام دادن عملی در آینده متعهد می‌کند، بنابراین نمایندگان مجلس سعی داشتند در مقابل وظیفه‌ای که به عنوان نماینده بر دوشان گذاشته شده و با توجه به بافت و موقعیت زمانی و گفتمانی استنادات - زمان جنگ - بیشتر از آیاتی استفاده کنند که تعهدشان را نسبت به مسئولیتی که برعهده دارند و شرایط خاص کشور، نشان دهند و بین مردم نسبت به مسئله دفاع از کشور، تعهد ایجاد کنند.

سومین کنش‌گفتار به کنش گفتارهای ترغیبی در بین کنش‌های گفتاری نمایندگان اختصاص داشت و این امر نشان می‌دهد که آنان سعی داشتند تا مردم را به دفاع از میهن در مقابل دشمن متجاوز بعثی ترغیب و تشویق نمایند. بدین منظور آیات مختلفی را در این زمینه

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی با تأکید بر آیات جنگ و جهاد..... ۴۱۹

مورد استناد قرار می‌دادند تا آنها را برای دفاع از کشور در مقابل دشمن آماده و ترغیب سازند. در نهایت آخرین فراوانی در بین کنش‌های گفتاری استنادات قرآنی نمایندگان مجلس شامل کنش اعلامی بود و همان‌طور که بیان شد کنش گفتار اعلامی، اعلام شرایط تازه برای مخاطب است. گوینده با اعلام‌های خود تغییرات جدید را ایجاد می‌نماید. بنابراین نمایندگان قصد داشتند تا با استفاده از این نوع کنش گفتاری، شرایط تازه را برای مخاطب - مردم و دشمن بعثی - نشان دهند و به آنها بگویند که شرایط جدید شکل گرفته و مردم باید از جامعه خود در مقابل دشمن بعثی دفاع کنند.

کتابنامه

الف) اسناد

مشروح مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۱۹، ۱۸ بهمن ۱۳۶۱.

مشروح مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۵۷، ۱۵ اردیبهشت ۱۳۶۲.

مشروح مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۹۶، ۳ خرداد ۱۳۶۲.

مشروح مذاکرات دوره اول مجلس شورای اسلامی، جلسه ۴۲۸، ۸ اسفند ۱۳۶۱.

ب) کتاب

قرآن کریم.

ابن هشام، زندگانی محمد (ص) پیامبر اسلام، ترجمه سید هاشم رسولی، تهران، انتشارات کتابچی.

۱۳۷۵.

بیهقی، ابوبکر احمد بن حسین بیهقی، دلائل النبوة، ترجمه محمود مهدوی دامغانی، انتشارات علمی و

فرهنگی، تهران. ۱۳۶۱.

پارسادوست، منوچهر، زمینه‌های تاریخی اختلاف ایران و عراق، تهران، شرکت سهامی. ۱۳۶۵.

خمینی، روح‌الله، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران. ۱۳۸۹.

۴۲۰ نشریه علمی تحقیقات اسنادی انقلاب اسلامی، سال پنجم، شماره ۱۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۲

خوش‌زاد، اکبر، **مجلس شورای اسلامی دوره‌ی اول**، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی. ۱۳۸۶.

درویدیان، محمد، **اجتناب‌ناپذیری جنگ**، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ. ۱۳۸۲.

دست‌آموز، سعیده، محمدرضا محمدی، «بررسی تأثیر کنش‌های گفتاری غیرمستقیم با ساختار

پرسی بر روند گفت‌وگو از منظر زبان روسی»، **دو ماهنامه جستارهای زبانی**، ۷ ش ۱ (پیاپی ۲۹)

فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۵.

رضوی، مسعود، **هاشمی و انقلاب**، تهران، همشهری. ۱۳۷۸.

سرل، جان آر، **افعال گفتاری، جستاری در فلسفه زبان**، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۷.

صالح، سیدمحسن، **جامعه‌ی مدرسین حوزه‌ی علمیه‌ی قم از آغاز تاکنون (فعالیت‌ها ۱۳۸۴ - ۱۳۵۷)**،

تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی. ۱۳۸۵

صانعی‌پور، محمدحسن، **مبانی تحلیل کارگفتی در قرآن کریم**، تهران: دانشگاه امام صادق. ۱۳۹۰.

صفوی، کوروش، **درآمدی بر معنی‌شناسی**، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۷.

عابدینی، جواد، **سرل و علوم انسانی، تحلیل فلسفی واقعیت اجتماعی از دیدگاه جان سرل و**

پیامدهای آن برای علوم انسانی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۹.

فوزی، یحیی، **تحولات سیاسی - اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی در ایران ۱۳۸۰ - ۱۳۵۷**، تهران،

چاپ و نشر عروج. ۱۳۸۷.

قرشی، سید علی اکبر، **قاموس قرآن**، دار الکتب الإسلامیة - تهران، چاپ ششم، ۱۳۷۱.

کردزمن، آنتونی، آرواگنر، آبراهام، **درس‌هایی از جنگ مدرن**، ترجمه حسین یکتا، تهران. ۱۳۷۶.

لیندولف، توماس آر و تیلور، برایان سی، **روش‌های تحقیق در علوم ارتباطات**، ترجمه عبدالله

گیویان، تهران: همشهری. ۱۳۸۸

مجموعه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، معاونت تدوین و تنقیح و انتشار قوانین و مقررات،

۱۳۹۵

محمدپور، احمد، **ضدروش: زمینه‌های فلسفی و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی**، تهران:

انتشارات لوگوس. ۱۳۹۹

تحلیل کنش‌های گفتاری نمایندگان مجلس دوره اول شورای اسلامی با تأکید بر آیات جنگ و جهاد..... ۴۲۱

مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیة - تهران، چاپ اول. ۱۳۸۲.
نکونام، جعفر، روش تحقیق با تأکید بر علوم اسلامی، قم: انتشارات دانشگاه قم. ۱۳۹۰

ج) مقالات

احمدی نرگسه، رحیم و دیگران، «کارگفت‌های ترغیبی در قرآن کریم»، پژوهش‌های ادبی - قرآنی، س ۶، ش ۲ (پیاپی ۲۲)، ۱۳۷۹.

توبه‌یانی، ابراهیم و دیگران، «تحلیل کنش‌های کلامی وصیت‌نامه امام خمینی بر اساس مدل سرل و آستین»، فصلنامه علوم سیاسی، س ۲۲، ش ۸۶، تابستان ۱۳۹۸.

خمینی، روح‌الله، ولایت فقیه (حکومت اسلامی - ویرایش جدید)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

عبداللهی، محمدعلی، «نظریه افعال گفتاری»، پژوهش‌های فلسفی-کلامی، ش ۲۴، ۱۳۸۴.
کشکولی، محمد حسین، اصغر اسلامی تنها دوره، «تحلیل کنش‌های گفتاری وصیت‌نامه شهید سپهبد قاسم سلیمانی»، مقالات دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب، ش ۲، ۱۳۹۹.

د) مطبوعات

روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۹/۷/۸.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی